

BİRLİK VE İLERLEME
DÜŞÜNCE DERNEĞİ

BİRDER AKADEMİ

Birder Politika - Tarih - Kültür - Sanat - Bilim e-bülten Yayını / Sayı:4 / Tarih: 15 Mart 2025

www.birder.org.tr

BİRDER e-BÜLTEN

Birlik ve ilerleme Düşünce
Derneği Adına İmtiyaz Sahibi
Müjdat ÖZTÜRK

Genel Yayın Yönetmeni /
Birder Akademi Koordinatörü
Vural CAMBUL

Editör
Anıl KARA

Hukuk Danışmanı
Av. Arife CAMBUL

Dizi-Grafik-Tasarım
Meltem CAMBUL MERT

Yayın Kurulu

Müjdat ÖZTÜRK
Vural CAMBUL
Anıl KARA
Umut Kaan KİLİM
Niyazi ALPAY
Mehmet ÖZTÜRK
Doğan ÖZTÜRK
İlayda AYAZ
Av. Arife CAMBUL
Meltem CAMBUL MERT

Görüş ve önerileriniz için
birder@birder.org.tr

Dergimizde yayımlanan makaleler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.
Gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.
Yayımlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

BİRDER
BİRLİK VE İLERLEME DÜŞÜNCE DERNEĞİ

YAYIN ORGANIDIR

İçindekiler

Genel Başkan'dan 4 *Birder'e Dair*
Müjdat ÖZTÜRK

Birder Akademi'den 5 *Bülten'e Dair*
Vural CAMBUL

Tarih 6 *Töre ve Kut Işığında*
Devletin Kutsallığı
Müjdat ÖZTÜRK

Gündem 8 *İnsanoğlunun Özgürlük*
ile Sınava
Av.Taciser ÜLKÜ

Deneme 10 *Aslolan İnsan*
Kader ERTUĞRUL

Şiir 11 *İttihat Kasidesi*
Mehmet ÖZTÜRK

Coğrafya 12 *"Dünya'nın Şekli" Öğretiminde*
Kavramsal Netlik: Geoit ve
Basık Elipsoit Ayrımı
Ertan KARAMOL

Genç Türk 14 *Küçük Güçlerin Büyük Kibri*
İlayda AYAZ

Dijital Kültür 15 *Dijital Alanda Milli Bir Mevzi*
Doğan ÖZTÜRK

Biyografi 16 *Bir İttihatçı Lider Olarak*
Cemal Paşa'nın Hayatı
ve Mücadelesi
Umut Kaan KİLİM

Genel Başkan'dan; BİRDER'E DAİR

Müjdat ÖZTÜRK
BİRDER Genel Başkanı

Bir düşüncenin sadece siyasi faaliyetlerle iktidar olamayacağı gerçeğinden hareketle Türk Milliyetçiliğinin Sivil Toplum alanında da varlık gösterebilmesi, fikir ve düşünce üretmesi, projeler geliştirmesi, kültür, sanat ve edebiyat alanında da toplumsallaşması ve milletle buluşması adına BİRDER ortaya çıkmıştır.

Kuruluş motivasyonu Türk Milliyetçiliğinin siyasal alandaki gücüyle orantılı toplumsal etki alanına sahip olamayı düşüncesidir.

Kurucu kadro, Türk Milliyetçilerinin siyasal sahaya sıkıştığını ve Türk Milliyetçiliği düşüncesinin toplumla istenen biçimde buluşamadığını, milliyetçi düşüncenin ürettiği kavramların, fikirlerin daha topluma ulaşmadan kaybolup, buharlaştığı olgusu ile harekete geçmiştir.

Bu düşünceden hareketle BİRDER;

- Türk Dünyasına nasıl hizmet edebiliriz,
- Türk Birliği Ülküsünü nasıl yaşatabiliriz,
- Türk Milliyetçiliğinin tarihsel referanslarından güç alarak
- Geleceği nasıl kurgulayabiliriz sorularına birlikte cevaplar aramış,
- Türk Milliyetçiliğinin yenilenmesi, gelişmesi daha geniş kitlelerle buluşabilmesi için kurulmuştur.

BİRDER'in hedefleri;

- Türk aydınlanmasını gerçekleştirmek;
- Türk varlığının, Türk kimliğinin ve Türk kültürünün korunması, gelişmesi;
- Türk Milletinin dili, dini, tarihi, kültürü hakkında araştırmalar yapılması;
- Türk varlığının ve kültürünün geleceğe taşınması yolunda çalışmalar yapılması;
- Türk Milliyetçiliğinin ideolojik yenilenme sürecine katkı sağlanması;
- Türk Milletinin birlik ve beraberliğini sağlamlaştıracı, sosyal dokuyu artıracak çalışmalar yapılması;
- Türkiye ve Türk Dünyası arasında kültürel sosyal ve iktisadi bütünleşmeye katkı sağlanması;
- Türk Milletinin refahını, güvenliğini güçlendirecek faaliyetlerde bulunulması;
- Türk demokrasisine katkı sağlanması ve demokratik siyasetin yerleşmesi konusunda çalışmalar yapılmasıdır.

BİRDER herhangi bir partiye bağlı olmamakla beraber Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemine inanır, Türk Milletinin menfaatlerini ve çıkarlarını öncelik alır.

Değerli Okuyucular,

Birlik ve İlerleme Düşünce Derneği'nin (BİRDER) kurumsal iletişim çalışmalarını güçlendirmek amacıyla, **BİRDER Akademi** koordinasyonunda hazırlanan e-bültenimizi sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyuyorum. Bu yayın; derneğimizin faaliyetlerinin düzenli biçimde takip edilebilmesi, bilgi paylaşımının sistematik hâle getirilmesi ve kurum vizyonumuzun daha geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla hazırlanmaktadır.

E-bültenimizde; derneğimizin yürüttüğü projelere, akademik ve sosyal çalışmalara, **BİRDER Akademi** bünyesinde gerçekleştirilen eğitim ve analizlere, ayrıca ilgili alanlarda hazırlanmış değerlendirme yazılarına yer verilmektedir. Böylece derneğimizin kurumsal faaliyetlerinin görünürlüğünün artırılması ve üyelerimizle sürdürülebilir bir iletişim zemininin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu yayının hazırlanmasına katkı sağlayan başta dernek başkanımız Sayın Müjdat Öztürk olmak üzere, desteklerini esirgemeyen yönetim kurulu üyelerimize teşekkürlerimi arz ederim. Sağladıkları yönlendirme ve katkılar, **e-bültenimizin** hazırlanmasında önemli bir yer tutmaktadır.

E-bültenimizin her sayısının içerik bütünlüğünü koruyan, düzenli, nitelikli ve kurumsal kimliğimizle uyumlu bir yayın olarak sürdürülmesidir. Bu doğrultuda çalışmalarımız kararlılıkla devam edecektir.

E-bültenimizin, derneğimizin faaliyetlerini ve düşünsel çalışmalarını sizlere aktarmada faydalı bir iletişim aracı olmasını temenni eder, tüm okuyucularımıza saygılarımı sunarım.

Vural CAMBUL

Genel Yayın Yönetmeni

BİRDER Akademi

TÖRE VE KUT IŞIĞINDA DEVLETİN KUTSALLIĞI

Müjdat ÖZTÜRK
BİRDER Genel Başkanı

Köklü bir tarihe ve kültürel birikime sahip Türkler için devlet çok özel bir kurumdur. Orhun Abidelerinde devlet manasıyla kullanılan il kelimesini Kaşgarlı Mahmut sulh ve barış olarak açıklamaktadır. Türk devlet geleneğinde “devlet” hizmet devleti olarak karşılık bulur ve milletin ayrılmaz bir parçasıdır.

Türk devletlerinde hâkimiyet, kut aldığına inanılan kağanlardır. Fakat kağanların da hâkimiyeti töre ile sınırlıdır. Töre, Türk milletinin binlerce yıllık tecrübesinden süzülüp gelen değerler seti, hukuk kodlarıdır. Töre, kağanlıkta siyasal ve sosyal düzeni kuran, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan temel meşruiyet kaynağıdır. Töre, hem kağanın hem kurultayın üstündedir. Kağan, gücünü töre çerçevesinde kullanmak zorundadır. Töreye karşı gelen kağan kutunu yani iktidarını kaybeder. Töresiz devletin ayakta kalamayacağı Orhun Anıtları’nda yazmaktadır.

Uygurlar döneminde töre tamamen kanun anlamı taşımaktadır. Töre yoksa birlik de yoktur. Töreye uyulmazsa itaat de yoktur. Bir anlamda töre yazılı olmayan anayasadır ve kağanları bile bağlayıcıdır. Töreyle saymayan, töreye uymayan kağan cezalandırılır ve tahttan indirilir. “İl bırakılır töre bırakılmaz” sözü törenin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü devletin varlığı törenin devamına, törenin uygulanmasına bağlıdır. Yani töre kağana değil kağan töreye uymak mecburiyetindedir. Kağana göre töre yapılmaz. Kağan töreye aykırı davranırsa, kurultayı saymaz milletine zulmederse; Tanrı, ona verdiği kutu alabilmektedir.

Mesela Kağanlık Bilge Kağanın hakkı olduğu halde kağan olmaya çalışan İnal Kağan Tanrı’dan kut alamadığı için ve töreye uymaması sebebiyle öldürülmüştür.

Yine Göktürk Kaganlarından Ta-po’nun istişare etmeden yerine Talo-pien’i varis bırakması devlet meclisince töreye uygun bulunmayarak reddedilmiştir. Ünlü seyyah İbni Battuta Seyahatnamesinde Türklerin yılda bir kurultay toplayıp kağanın töreye uyup uymadığını denetlediklerini yazar. Kurultaylar devletin asli işlerinin görüldüğü yerler olmakla birlikte Kağanın töreye uyup uymadığını da denetleme görevine sahiptir. Kutadgu Bilig’de Yusuf Has Hacib “eğer (Törenin tatbikinde) kusur edersen Tanrı’dan affını dile.” diyerek töreyi hatalı uygulayanları ikaz etmiştir.

Buraya kadar olan kısımdan anlaşılacağı gibi Türk devlet yönetiminde despotizm, otoriterlik veya totaliterlik mümkün değildir. Kağan’ın yetkileri töreyle sınırlandırılmakta, kurultaylar kağanı denetlemektedir.

**

Türk devlet geleneğinin temel özelliklerinden biri de Kağan’ın kut alması yani Tanrı tarafından desteklenmesidir.

Kut genel bir tarifile siyasi iktidar anlamındadır. Kut inancının kaynağında “hayatın her sahasında olduğu gibi devlet sahasında da kendisini gösteren bir Tanrı” anlayışı yatar. Devlet olabilmemiz için Tanrı’nın tasvip ve desteği gerekir. Yani kut aslında Tanrısal bir kavramdır.

İslam öncesi Türk devletlerinde kullanılan *"Tengri'de kut bulmuş Bilge Kağan"*, *"Tanrıya benzer Tanrı tarafından tahta çıkarılmış Malamir"* veya *"Yeryüzünde Tanrı tarafından tahta çıkarılmış Han Omurtag"* ifadeleri; İslam sonrası Türk devletlerinde kullanılan *"Ulu Tanrının lütfu ile cihân Padişahlığına yükselme"*, *"Hâkimiyetin Allah tarafından verilmesi"* gibi ifadeler bu anlayışın yansımasıdır.

Kut Tanrı tarafından verilmektedir ama devamlı değildir. Çünkü kut kağana milleti adaletle yönetmesi için verilmiştir. Tanrının isteklerine aykırı davranılırsa kut düşer başkasına geçer. Kutu muhafaza şartları vardır. Bu şartlara uyulmazsa kut göçer gider. Kutadgu Bilig *"Kut, aslında göç atı gibidir; göçer gider, onu bulunduğu yerde tutan kök alçak gönüllülüktür."* der.

Kut ile töre arasında sıkı bir ilişki vardır. Kut aldığına inanılan bilge yöneticiler töreye uyduğu sürece makbuldür. İktidarın meşruiyeti töreye uyduğu sürece devam eder, yoksa kut çekilir gider. Prof. Dr. Halil İnalçık bu gerçeği *"Türk anlayışının özelliği, egemenlik hakkı mutlak olmayıp töre ile sınırlandırılmıştır"* diyerek ifade etmiştir. Türk tarihinin hiçbir döneminde sınırsız bir devlet egemenliğine rastlanmamıştır. Türk tarihinin hiçbir döneminde sınırsız yetkiye sahip bir yöneticiye, yaptıkları denetlenemeyen bir yöneticiye de rastlanmamıştır. Dolayısıyla kuvvetler ayrılığını ortadan kaldıran, bütün gücün bir tek kişide toplandığı sistemlerin Türk tarihine bağlanması yanlıtıcı ve yanlıştır. Türk tarihinin hiçbir döneminde bugünkü gibi gücün tek bir kişide toplandığı bir yönetim anlayışı olmamıştır. Çünkü esas olan töredir. Töre kağana göre değil kağan töreye göre davranmalıdır.

**

Son olarak yazının başlığı olan devlet ve kutsallık bahsine de değinelim.

Türklerde devletin kutsallığı meselesine tarihin her döneminde rastlamak mümkündür. Çünkü Türk, milletin varlığının devamı için devleti olmazsa olmaz görür. Bilir ki; devlet yoksa Türk de yoktur. İşte bu bakış açısı Türk tarihinde devleti kutsal bir niteliğe dönüştürmüştür.

Ama bu kutsallık içeren devlet milletini yok iken var kılan, aç iken doyuran, çıplakken giydiren, fakir iken zenginleştiren, perişan ve düşük iken kollayan ve tüm bu nedenlerden dolayı korunması, kollanması, itaat edilmesi gereken bir kurumdur. Anlaşılabacağı gibi millet devlet için değil devlet milletin varlığının devamı ve refahı için vardır ve değer kazanmıştır. Devletin kutsallığını zihinlere pekiştiren bu tarihsel bilinçtir. Bununla birlikte 1923'te kurulan devlet modern bir devlettir ve hem meşruiyet kaynakları açısından hem işlev bakımından tarihsel devlet anlayışı ile ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü Cumhuriyet formunda kurulan Yeni Türk Devleti, meşruiyetini kut ve töreye değil *"Bizim nokta-i nazarımız halkçılıktır!"* diyerek bizzat milletin kendisine dayandırmıştır. Bütün bunlara rağmen Türklerin kolektif hafızasındaki devlet algısı modern devlette de varlığını sürdürmektedir ama bu modern devlet eleştirilemez, sorgulanamaz değildir. Aksi halde 3 Mayıs 1944 ve 12 Eylül 1980'de yaşananlar izah edilemez.

Kutadgu Bilig'te Türk devletini yönetenlerin en önemli vasıfları olarak devletin birlik ve beraberliğini sağlamak, korumak, ekonomik istikrar ve refah, adalet ve hukuk, toplumsal düzenin sağlanması olarak gösterilmiş ve kağana hitaben *"Ey hükümdar sen önce bunları yerine getir, sonra hakkını isteyebilirsin!"* diye öğüt verilmiştir. Aynı eserde kağan şu sözlerle ikaz edilmiş: *"Bey, iyi kanun yap. Kanuna kendin riayet et ki, halk da sana itaat etsin."*

Tarihsel devlet anlayışında bile meşruiyetin kaynağı olan kut üzerinden bir sorgulama yapılabilirken meşruiyet kaynağı kut olmayan ve millete yaslanan modern devletin kutsallaştırılması hatta putlaştırılması akla ve tarihe uygun değildir.

İNSANOĞLUNUN ÖZGÜRLÜK İLE SINAVI

Değerli okuyucular;

Son günlerde yaşanan trajediler üzerine duygusal bir senaryo kurarak yazımıza başlayalım ne dersiniz?

Gece uzun sürmüştü. Sokak lambaları yıllardır aynı titrek ışığı yayıyordu; insanların yüzlerinde korkunun gölgesi, duvarlarda ise sessizliğin yankısı vardı. Fısıltılar bile dikkatliydi o şehirde. İnsanlar konuşmayı değil, susmayı öğrenmişti. Ama hiçbir gece sonsuz değildi ve bunu herkes biliyordu. Bir sabah, henüz güneş tam doğmadan önce, şehirde garip bir şey hissedildi. Önce bir söylenti gibi yayıldı, kapılar daha sert açıldı, pencereler daha cesur aralandı. Birileri artık korkmamaya karar vermişti. Sonra başkaları da...

Diktatörlükler çoğu zaman güçlü görünür; devasa binalar, sert yüzler, kalın duvarlar... Ama aslında en kırılgan şeydir onlar. Çünkü korku üzerine kurulur ve korku bir gün çözülür. İşte o gün geldiğinde, insanlar ilk defa başlarını kaldırarak yürümeye başlar. Yıllardır içlerinde biriken sözler, sanki göğüslerinden taşan bir nehir gibi sokaklara dökülür. Kimi ağlar, kimi güler ama hepsi aynı şeyi hisseder; nefes almak yeniden öğrenilen bir şey gibi...

Özgürlük ilk anda büyük bir zafer gibi değil, daha çok hafif bir rüzgâr gibi gelir insana. İnsanların omuzlarından görünmeyen bir ağırlığı kaldırır. Birden gökyüzü daha geniş görünür. Sesler daha canlı çıkar. Çocukların kahkahası bile başka türlü duyulur. Çünkü özgürlük sadece zincirlerin kırılması değildir. İnsanın kendi sesini yeniden duymasındır ve o şehirde, o sabah, insanlar şunu fark eder:

Bir rejim çöktüğünde sadece bir yönetim yıkılmaz. Aynı zamanda insanların içindeki korku duvarları da yıkılır. Geriye kalan şey ise çok basit ama çok güçlüdür: Umut!

Av.Taciser ÜLKÜ

Gelelim bugüne: Dünya karanlık bir dönemin içinden geçiyor. Var olduğundan beri benzer dönemleri deneyimlemiş olan dünya ve insanlar elbette bu sınavı da verecek, ama ya öğreneceklerimiz? Dünya ve insanlık; tek adam rejimi ve özgürlük adına önemli bir sınava daha şahit oluyor. İran vakası... Beraberinde tek adam rejimi ile yönetilen diğer vakalar... Hepsinin varoluş kaynağı, yöntemi ve sonuçlanma şekli birbirine benzer.

Biraz teknik lisan ile sürece değinelim; diktatörlük rejimleri tarih boyunca farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış olsa da, çoğunda benzer hatalar ve yapısal sorunlar görülür. Bu hatalar yalnızca o rejimlerin çöküşünü hızlandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumlara uzun süreli ekonomik, sosyal ve kültürel zararlar da verir. Tarihsel örnekler incelendiğinde bazı temel yanlışların tekrar tekrar ortaya çıktığı sabittir. Biliyoruz ki; diktatörlüklerin en temel özelliği, siyasi gücün tek bir liderde veya dar bir grubun elinde toplanmasıdır. Bu durum kararların sorgulanmasını ve hataların düzeltilmesini zorlaştırır. Örneğin, Adolf Hitler yönetimindeki Nazi Almanyası'nda parlamenter sistem etkisiz hâle getirilmiş, muhalefet bastırılmış ve tüm kritik kararlar dar bir çevrede alınmıştı. Bu yapı, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında stratejik hataların büyümesine yol açmıştı.

Diğer özellik; propaganda ve gerçeklikten kopuş... Birçok diktatörlük rejimi propaganda yoluyla toplumu kontrol etmeye çalışır. Ancak propaganda mekanizması zamanla liderlerin gerçek durumu görmesini de engelleyebilir. Stalin dönemindeki Sovyetler Birliği'nde ekonomik üretim ve tarım konusunda yönetime sürekli olarak abartılı ya da yanlış raporlar sunulmuş, bu da politikaların hatalı şekilde devam etmesine neden olmuştu. Sonuç olarak büyük kıtlıklar ve ciddi ekonomik sorunlar yaşanmıştı.

En önemli ayırıcı özellik ise; korku üzerine kurulu yönetim ve toplumsal güvenin yok olması. Diktatörlükler genellikle gizli polis, baskı ve sansür aracılığıyla toplum üzerinde kontrol kurar. Ancak bu durum toplumdaki güven duygusunu yok eder. İnsanlar fikirlerini paylaşamaz, kurumlar sağlıklı şekilde çalışamaz. Bu da uzun vadede devlet kapasitesini zayıflatır. Örneğin Mussolini yönetimindeki İtalya Krallığı'nda muhalefetin bastırılması, siyasi ve askeri kararların dar bir çevrede alınmasına yol açmış ve savaş sürecinde ciddi hatalara neden olmuştur.

Bir diğer özellik; ekonomik yönetimde verimsizlik ve yolsuzluk... Güç yoğunlaşması ve hesap verebilirliğin olmaması, ekonomide yolsuzluk ve verimsizliği artırır. Diktatörlüklerde kaynaklar çoğu zaman propaganda projelerine, askeri harcamalara veya rejimi ayakta tutacak yapılara yönlendirilir. Bu da toplumun genel refahını düşürür. 20. yüzyılın sonlarına doğru birçok otoriter rejimin ekonomik krizler nedeniyle zayıflaması bu durumun bir örneğidir.

En derindeki özellik de; toplumsal değişimi görmezden gelmek. Birçok diktatörlük rejimi toplumun değişen beklentilerini ve genç nesillerin taleplerini dikkate almaz. Bu durum zamanla kitlesel protestolara veya sistemin ani şekilde çökmesine neden olabilir. Mesela Ceauşescu yönetimindeki Romanya Sosyalist Cumhuriyeti, ekonomik zorluklar ve baskıcı politikalar nedeniyle 1989'da hızla çökmüştür.

Netice itibarı ile tarihsel olarak bakıldığında diktatörlük rejimlerinin en büyük hatası, gücü sınırlayan kurumları ortadan kaldırmalarıdır. Denetimsiz güç, hataların büyümesine ve toplumla yönetim arasındaki bağın kopmasına yol açar. Bu nedenle modern siyaset bilimi, güçlü kurumların, hukukun üstünlüğünün ve özgür basınının bir ülkenin uzun vadeli istikrarı için kritik olduğunu vurgular.

Bu durumlar bize ne kadar tanıdık değil mi? Yaşanmış var, yaşanmakta olanı var. Diktatörlük rejimlerinin tarih boyunca hem uzun süre ayakta kalabildiği hem de bazen çok hızlı bir şekilde çöktüğü görülür. Bunun arkasında belirli siyasi, ekonomik ve toplumsal mekanizmalar vardır. Tarihsel örnekler bu süreci daha iyi anlamayı sağlar. İran ve insanların sevinç çığlıkları, özgürlüklerine kavuşmanın verdiği haz... Öylesine duygusal, öylesine ihtiyaç odaklı görüntülere şahit oluyoruz ki...

Güçlü devletlerin gerçek niyetinin demokrasi ve özgürlük olmadığını bildiğimiz halde, insanların özgürlükleri ile nefes aldıklarına şahit olmak ve bu manzara karşısında duygulanmamak elde değil... Şu anda dünyada yaşanan her türlü karanlık olaydan, değişim ve gelişmelerden hepimizin ders çıkarması lazım... Karanlık er veya geç aydınlığa kavuşur. Sonuç bu olacaksa eziyet niye ki? Özgürlük, özgür düşünmek, özgür yaşamak... Unutmayalım özgürlük nefes almak gibidir! Umut, yitirme lüksümüzün olmadığı bir duygudur! Umudumuza sahip çıkalım.

Saygılarımla...

ASLLOLAN İNSAN

Kader ERTUĞRUL

Dünya yaklaşık 4,5 milyar yıllık bir geçmişe sahiptir. İlk insan türlerinin 2-3 milyon yıl önce ortaya çıktığı ve modern insanın 300.000 yıl önce gelişim gösterdiği göz önüne alındığında, insan gelişiminin nereye evrileceğini tahmin etmek oldukça zordur. Belirli türde veriler ve görevler için optimize edilmiş yapay zekâ sistemleri, bu durumu şekillendiren önemli bir faktör hâline gelmiştir.

İnsanoğlu yolculuğunda iklim değişiklikleri, besin kaynakları için rekabet, avcı ve av olma ilişkisi, hastalıklar, doğal tehditler, sosyal gruplaşma dinamikleri ve tarım devrimi gibi evrimi belirleyen basamakları geçmiştir. Tüm bu zorluklarla başa çıkarak hayatta kalmayı başarmış, zamanla karmaşık sosyal yapılar, kültürel normlar ve teknoloji geliştirerek varlığını sürdürmüştür.

İnsanlığın kendi türüyle yaptığı hayatta kalma işbirliği sürecinde duygusal ve sosyal bağlar kurmuş, tarih boyunca yaşanan savaşlar, yıkımlar, travmalar, göçler ve sosyal yapıdaki değişiklikler insanların yaşam biçimlerini köklü şekilde etkilemiştir. Ancak insanlar bu zorlukların üstesinden gelmek için her seferinde yeni yollar bulmuş, savaş, kriz ve yıkım dönemlerinde dayanışma ve yardımlaşma güdüsünü geliştirmiştir. Bu süreçte insanların içinden roman kahramanları ve bunları ölümsüzleştiren kalem ustaları, çağın ötesinde melodiler, savaşın gölgesinde aşklar ve gerçek olmayacak kadar mükemmel heykeller ortaya çıkmıştır. Yapılar tüm ihtişamıyla günümüz insanına ilham veren şaheserler olmuştur. Yeni sanatçıların ve akımların gelecek nesillere nasıl hissettireceğini kestirmek oldukça zordur.

Aşk, hüzn, korku, öfke, mutluluk ve tepkisel duygular günümüz dünyasında geçmişten çok farklı şekillerde ifade edilmektedir.

Dünyanın yeni kuşakla birlikte farklı bir dili bulunmaktadır. "Fear of Missing Out", "Vibe Check", "Flex", "No Cap" gibi ve fazlası yeni kuşağın kullandığı terimlerdir. Kültürel değişim, teknoloji ile olan ilişkileri ve sosyal dinamikleri yansıtan iletişim dili ortaya çıkmıştır. Eleştirel yaklaşımın tersine, yeni kuşağın toplumsal olaylara karşı analiz biçimi, mizahi ve ironik yaklaşımları oldukça duyarlı olup teknoloji ve sosyal medya etkisiyle şekillenirken, sadece hızlı bilgi tüketiminin zamanla yaratacağı tatminsizlikle karşılaşmaları yaşam aktivisti büyüklerini üzmektedir.

Tarihin en ölümcül askerî çatışması olan 2. Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a, terör ve küresel eylemlere, komplo teorilerine ve günümüzün tehlikeli silahı manipülasyona maruz kalan insan, maruz bırakan insan; en iyi versiyonunu savaşta, kıyımda sergilerken bir diğer en iyi versiyonunu hayat kurtarıp çağ kapatıp çağ açarak sergiler. En karanlık dönemleri, zekâsı ile -zaman içinde- türünden aldığı güçle, spesifik zevklerle atlatmayı başarmış; günümüzde mevcut akıl ile öngörülemeyen, izlediği bilim kurgu filmlerinden çok farklı bir geleceğe yolculuk yapan insan; var olmanın dayanılmaz hafifliğini yaşadığın günlerin çok olsun!

İTTİHAT KASİDESİ

Mehmet ÖZTÜRK

Ey milletin ikbâlini i'mâr eden erler,
Şarkın baht-ı karasın envâr eden erler.

Cihâdın nurudur gözde parıldar Enver'in şem'i,
Hilâlin gölgesinde doğdu o şanlı devrin hemi.

Talât ki fikr-i hürriyetle dolmuş bir cevher,
Kalemle çizdi mukadderâtı, eyledi rehber.

Cemiyet-i ittihâd, oldu bir meş'ale-i vatan,
Ki zulmet-i istibdâdı yaktı nâr-ı irfân.

Vatan dedikçe titrerdi sîne-i Enver,
Zulüm görünce ağlardı gözleri Talât'ın pür-şer.

Selânik'in rüzgârı taşır hâlâ nidâlarını,
"Millet için yaşa!" der, duyar tarih sadâlarını.

Benim kalemim de âciz, sözüm de müşevveş,
Zira o şanlı zümreye meth ü senâya güç erişmez.

Ruhları şâd ola, dâim olsun nâm-ı necîbleri,
Cihan var oldukça sürsün yâd-ı azîzleri.

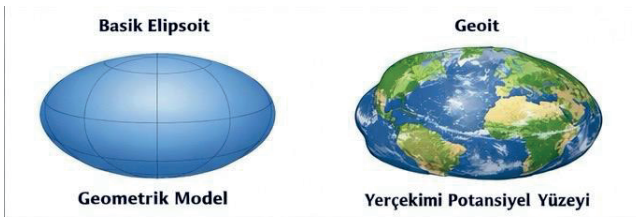
“DÜNYA’NIN ŞEKLİ” ÖĞRETİMİNDE KAVRAMSAL NETLİK: GEOİT VE BASIK ELİPSOİT AYRIMI

Ertan KARAMOL

Ortaöğretim ve bazı lisans ders kitaplarında, Dünya’nın şekli anlatılırken kavramsal karışıklıklar gözlemlenmektedir. Özellikle “Dünya’nın kutuplardan basık, ekvatorundan şişkin şekline geoit denir” ifadesi sıkça kullanılır. Bu tür sadeleştirmeler öğrencide yanlış bilimsel algılara yol açabilir. Bu yazının amacı, kavramları doğru şekilde tanımlayarak öğrencinin bilimsel düşünce kapasitesini geliştirmeye katkıda bulunmaktır.

Basık Elipsoit

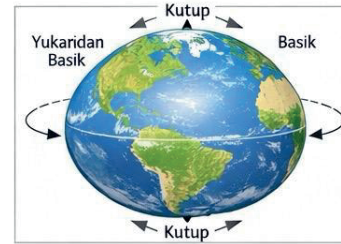
Dünya’nın kutuplardan basık, ekvatorundan şişkin matematiksel şekline basık elipsoit denir. Bu şekil geometrik olarak tanımlanabilir ve jeodezide referans yüzeyi olarak kullanılır. (Örneğin WGS84) [1] Basık elipsoit, matematiksel modelleme ve coğrafi hesaplamalar için temel alınan yüzeydir.

Şekil 1. Basık Elipsoit ve Geoit Karşılaştırması.

Geoit

Geoit, Dünya’nın yer çekimi potansiyel yüzeyini temsil eder. Ortalama deniz seviyesi temel alınarak oluşturulur ve düz bir geometrik şekli yoktur.[2] Kütle dağılımındaki farklılıklara bağlı olarak dalgalı bir yüzey sergiler. Bu nedenle geoit, basık elipsoit ile eş anlamlı değildir.

Şekil 2. Dünya’nın Şekli: Basık Elipsoit Modeli.

Karışıklığın Kaynağı

Kitaplarda yapılan sadeleştirmeler, basık elipsoit ile geoit kavramlarını karıştırmaya yol açmaktadır. Öğrencilere ve öğretmenlere yanlış bir eşleştirme algısı verilebilmektedir. Kavramsal netlik eksikliği, bilimsel düşünme ve jeodezik kavramları doğru yorumlama sürecini zorlaştırır.

Öğretim Önerisi

- Basit ama doğru tanımlamalar yapılmalıdır:
  - Basık elipsoit = geometrik model
  - Geoit = yer çekimi potansiyel yüzeyi
- Şematik çizimler ve kısa notlar, kavramların anlaşılmasını pekiştirebilir.
- Tartışma soruları ve laboratuvar etkinlikleri, öğrencinin kendi keşfi ile öğrenmesini destekler.
- Derslerde örnekler ve karşılaştırmalar kullanmak, öğrencinin yanlış kavramları ayırt etmesini kolaylaştırır.

Kişisel Görüşlerim:

Öğretmenler, sorgulayan insanlar olmalıdır ki sorgulayan ve bilgi üreten nesiller yetişebilsin.

Sormalı Öğretmen:

“Bitki örtüsü heyelanı engelliyorsa neden heyelan en çok Karadeniz Bölgesindedir? Bitkilerin kökleri suyu daha derine indirebilir mi, eğimli yamaçlarda ağacın ağırlığı tabakanın hareketini kolaylaştırır mı? Minicik bir kök, heyelan ana kayasını koruyabilir mi?” diye sormalı!

Sormalı Öğretmen:

“Bir rivayete göre Ege bölgesinde sert tortullar kırılarak horst graben yapmış(!) peki Tethys Denzinin altında biriken tortullar neden sadece Ege’de sert fakat diğer yerlerde gevşek? Ayrıca Ege fayı normal fay ise normal fay ayrılma sonucu oluşmaz mı?” diye sormalı!

Sormalı Öğretmen:

Taş kömürü karbon oranını %100 yapınca elmas yapıyorsa antrasit ve grafit kömürünün karbon oranı daha yüksek değil mi?” diye sormalı!

Bunun gibi sorduğum birçok soru var fakat sonucu her zaman “doğru bilinen yanlış” çıkıyor. O yüzden düşünen ve gelişen bir yaşam için liyakat sahibi, dogmatik olmayan; belirli bir konuma geldikten sonra kendini geliştirmeyi durdurmeyen öğretmen lazım bizlere. Belirli bir konuma gelene kadar gayreti esirgemeyen fakat o konuma ulaştıktan sonra gayreti terk edip, ilerlemeyi bırakan öğretmen faydasızdır. Zira “Vatanını en çok seven görevini en iyi yapandır!”

Yukarıdaki bilgiler sadece bazı örnekler ama yeni maarif model hakkıyla uygulanırsa ve denetimler güçlü tutulursa düşünen, arayan ve bulan yeni nesiller yetişecektir. Bu çocuklar bu boşlukları doldurup insanları araştırmaya ve öğrenmeye itecektir. Bu günlerin gelmesini heyecanla bekliyorum.

Sonuç

Kavramsal netlik, öğrenciyi bilimsel düşünmeye sevk eder. Bu süreçte amaç, hatayı ifşa veya suçlama değil; geliştirme ve öğrenme fırsatı yaratmaktır. Küçük düzeltmeler, gelecekteki bilgi zincirinin önemli halkalarıdır. Doğru kavramlar, gelecek nesillerin bilimsel düşünceye güvenle yaklaşmasını sağlayacaktır.

KÜÇÜK GÜÇLERİN BÜYÜK KIBRİ

Bugün biraz farklı fakat hepimizin hayatında en az bir kez yaşadığı bir durumdan bahsetmek istiyorum.

Bir belediyeye gidiyorsunuz. Çok basit bir işiniz var. Bir evrak alacaksınız, bir bilgi soracaksınız ya da bir dosyaya ihtiyacınız var. Normal şartlarda birkaç dakika sürececek bir işlem olması gerekirken bir anda kendinizi garip bir bürokratik labirentin içinde buluyorsunuz. Kapıdan kapıya gönderiliyorsunuz, telefonlar açılmıyor, kimse net bir şey söylemiyor ve çoğu zaman karşınıza çıkan kişi size hizmet eden bir kamu görevlisi gibi değil, sanki küçük bir iktidar alanının sahibi gibi davranıyor.

Bugün konuşmak istediğim konu tam olarak bu: Küçük güçlerin yarattığı büyük kibir ve özellikle bazı belediyelerde giderek normalleşen bürokratik umursamazlık...

Bu konuyu gündeme getirmemin kişisel bir sebebi var. Geçtiğimiz günlerde mimarlık projem için Bakırköy Belediyesi'ne gitmem gerekti. İhtiyacım olan şey oldukça basitti: Bakırköy'ün hâlihazırda AutoCAD, yani dwg dosyası... Bir haftadır telefon trafiği içindeyim. Farklı birimlerle konuşuyorum, yönlendiriliyorum. En sonunda bana deniyor ki: "Flashdisk ile gelerseniz planlama bürosundan alabilirsiniz." Ben de sabah erkenden belediyeye gidiyorum. Fakat orada karşılaştığım şey bir kamu hizmeti değil, adeta bir bürokratik azarlama sahnesiydi. Dosyayı alamadığım gibi planlama bürosundaki görevli tarafından son derece saygısız, küçümseyici ve anlamsız bir tavırla karşılaştım. Açık söylemek gerekirse oradan çıkarken aklımda tek bir soru vardı: Türkiye'de bazı kurumlarda insanlar neden bu kadar kolay güç zehirlenmesi yaşıyor? Aslında bu durum yalnızca Türkiye'ye özgü değil. Tarih boyunca birçok düşünür küçük otoritelerin nasıl büyük kibirlere dönüşebildiğini anlatmıştır.

İngiliz tarihçi Lord Acton'un çok meşhur bir sözü vardır: *Power tends to corrupt, and absolute power corrupts absolutely.* Yani güç yozlaştırır, mutlak güç ise mutlak yozlaştırır.

Elbette burada mutlak güçten bahsetmiyoruz. Ama bazen küçük bir masa, küçük bir yetki ve küçük bir mühür bile bazı insanlar için büyük bir iktidar alanına dönüşebiliyor. Bir anda o masa bir hizmet noktası olmaktan çıkıp bir güç gösterisi alanına dönüşebiliyor. Alman filozof Friedrich Nietzsche ise insanın güçle olan ilişkisini anlatırken şöyle der: *İnsan çoğu zaman gücü olduğu için değil, gücü olduğunu göstermek istediği için hükmeder.*

İlayda AYAZ

Yani mesele gerçekten yetki kullanmak değildir. Mesele çoğu zaman o yetkinin hissedilmesini sağlamaktır. Kapıdan içeri giren vatandaşa "ben burada güç sahibiyim" duygusunu hissettirmek. Ne yazık ki bazı kamu kurumlarında karşılaştığımız tavır tam olarak budur.

Türkiye'de yerel yönetimlerde zaman zaman şöyle bir psikoloji oluşuyor: "Nasıl olsa seçiliyoruz. Nasıl olsa bu şehirde siyasi dengeler belli. Nasıl olsa vatandaş yine bize oy verir." Bu rahatlık zamanla kurumların reflekslerini de değiştiriyor. Hizmet etmek için kurulmuş yapılar vatandaşın işini zorlaştıran mekanizmalara dönüşebiliyor. Bir belediyeye gidiyorsunuz, işiniz çözülmüyor. Telefon açılıyorsunuz, cevap yok. Mail atılıyorsunuz, geri dönüş yok. Ama seçim zamanı geldiğinde bir anda herkes vatandaşın kapısını çalmaya başlıyor. İşte tam da bu noktada şu soruyu sormak gerekiyor: "Vatandaş sadece oy verirken mi değerli!" Oysa bir kamu kurumunda çalışan herkesin unutmaması gereken çok basit bir gerçek var. Orası onun kişisel alanı değildir. Orası vatandaşın kurumudur. Orası vergilerle ayakta duran bir kamu hizmeti alanıdır. Oraya gelen insan bir lütuf istemiyor. Bir ayrıcalık istemiyor. Sadece hakkını istiyor.

Devlet de belediyeler de hiçbir siyasi partinin mülkü değildir. Bunlar milletin kurumlarıdır ve milletin kurumlarında çalışan herkes önce vatandaşa saygı duymayı öğrenmek zorundadır. Çünkü kamu hizmeti dediğimiz şey vatandaşın işini zorlaştırmak için değil, kolaylaştırmak için vardır. Belki benim yaşadığım olay küçük bir örnektir. Fakat eminim ki bu yazıyı okuyan birçok insan hayatında en az bir kez bir kamu kurumunda benzer bir muamele görmüştür. Çünkü mesele yalnızca tek bir belediye ya da tek bir görevli değildir.

Mesele şu: Türkiye'de küçük güçlerin çok kolay bir şekilde büyük kibirlere dönüşebilmesi... Bu değişmediği sürece vatandaşın devlete olan güveni de zedelenmeye devam edecektir. Ben de gerçekten merak ediyorum: Türkiye'de bürokrasi vatandaş için mi var; yoksa vatandaş bürokrasi için mi var?

DİJİTAL ALANDA MİLLİ BİR MEVZİ

Geleneksel kitle iletişim araçlarının hiyerarşik ve tek yönlü yapısı, Web 2.0 süreciyle birlikte yerini katılımcı, çok sesli ve etkileşimli bir dijital ekosisteme bırakmıştır. Bu dönüşüm, yalnızca bilgiye erişimi demokratikleştirmekle kalmamış; aynı zamanda ideolojik söylemlerin dijital düzlemde yeniden üretilmesine ve dolaşıma girmesine imkân tanımıştır. Günümüzde YouTube gibi video paylaşım platformları, bireylerin ve toplulukların küresel gelişmeleri kendi dünya görüşleri ekseninde yorumladığı alternatif bir kamusal alan işlevi görmektedir.

Bu bağlamda, Birlik ve İlerleme Düşünce Derneği bünyesinde yürütülen fikir ve analizlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla "ÜçYediDokuz" YouTube kanalının kurulması kararlaştırılmıştır. Yönetim kurulu kararını takiben; teknik altyapı ve uzman ekip ile yayın hayatına başlayan kanalın isimlendirme süreci, hem dijital dünyanın dinamikleri hem de temsil edilen dünya görüşünün kökleri dikkate alınarak titizlikle yürütülmüştür.

İsimdeki Sembolizm

Üç, Yedi, Dokuz... Türk kültüründe ve toplumsal hafızasında sayılar, yalnızca matematiksel birer birim değil; mitolojik ve kozmolojik derinliği olan sembollerdir. Türk diline ve efsanelerine sirayet eden bu sayısal sembolizm, günümüzde halen "yiğidin şartı üçtür", "dokuz yerden kovulmak" veya "yedi gün yedi gece" gibi kalıplaşmış ifadelerde varlığını sürdürmektedir.

Türk ve Moğol kozmolojisinde "dokuz" sayısı kutsiyet arz ederken; Batı Türklerinde bu kutsiyet, kültürel etkileşimlerle zaman zaman "yedi" sayısına da sirayet etmiştir. Kadim mitolojik metinlerde bu iki rakamın yanı sıra "üç" sayısının tekrarına da sıkça rastlanmaktadır. Üç, yedi ve dokuz sayılarının barındırdığına inanılan bu kadim güç ve kutsiyet, kanalın isimlendirilmesinde temel motivasyon kaynağı olmuş; böylece modern bir mecra, tarihsel bir kök ile ilişkilendirilmiştir.

Doğan ÖZTÜRK

Yayın Stratejisi ve İçerik Modeli

ÜçYediDokuz, Türk milliyetçiliği düşüncesini tarihsel temellerinden koparmadan, modern dijital anlatı teknikleriyle harmanlayan stratejik bir yayıncılık modeli sergilemektedir. Kanal, basit bir içerik havuzu olmanın ötesinde; jeopolitik kaymaları, teknolojik atılımları ve sosyo-kültürel değişimleri "Türk merkezli" bir analitik süzgeçten geçiren entelektüel bir platformdur.

Alanında uzman isimlerle hazırlanan içerikler; bölgesel ve küresel olayları Batı merkezli veya dezenformatif haber akışlarından arındırarak, milli çıkarlar ve Türk dünyasının ortak geleceği perspektifiyle yeniden anlamlandırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda öne çıkan içeriklerin başında gelen "Yeni Nesil İttihatçılık" teması ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin "vatanın bekası" ve "modernleşme" vizyonu, nostaljik bir unsur olmaktan çıkarılarak; ulus-devlet yapısı, Türk modernleşmesi ve stratejik akıl ekseninde güncel bir aksiyon planı olarak yorumlanmaktadır.

Yine büyük ilgi gören "Yeni Nesil Türk Milliyetçiliği" başlıklı içerikte ise genç kuşakların milliyetçilik algısı; hürriyetçilik, sekülerizm, liyakat, teknolojik tam bağımsızlık ve rasyonel vatanseverlik kavramları çerçevesinde analiz edilmektedir. Ayrıca haftalık periyotlar ile yayınlanan "GençTürk" programında, güncel siyasi ve toplumsal gelişmeler "Genç Türk Milliyetçisi" kimliğiyle analitik bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Milli Algı Kalkanı

Bilginin stratejik bir silah olarak kullanıldığı hibrit savaşlar çağında, *ÜçYediDokuz* gibi bağımsız mecralar milli bir "algı kalkanı" işlevi görmektedir. Olayları Türk milliyetçiliği süzgecinden geçirmek, yalnızca bir yayıncılık tercihi değil, dijital egemenliğin zorunlu bir gereğidir. *ÜçYediDokuz*'un somutlaştırdığı "Modernleşme+İdeoloji+Stratejik Analiz" formülü, dijital yayıncılığın milli bir şuur inşasında ne derece etkili bir araç olabileceğini kanıtlamaktadır. Gelecekte, Türkiye'nin dijital kamu diplomasisinde bu tür fikri derinliği haiz mecraların rolü kritik bir önem arz edecektir.

BİR İTTİHATÇI LİDER OLARAK CEMAL PAŞA'NIN HAYATI VE MÜCADELESİ

Umut Kaan KİLİM

Ahmed Cemal Paşa, 6 Mayıs 1872 tarihinde Midilli'de dünyaya gelmiştir. Babası askerî eczacı Mehmed Nesib Bey'dir. Eğitim hayatına askerî okullarda devam eden Cemal Paşa, 1890 yılında Kuleli Askerî İdadisi'nden, 1893 yılında ise Mekteb-i Harbiye'den mezun olmuştur. Ardından Erkân-ı Harbiye eğitimini tamamlayarak 1895 yılında kurmay yüzbaşı rütbesini almıştır. Meslek hayatının ilk yıllarında Seraskerlik Erkân-ı Harbiye Dairesi'nde ve çeşitli askerî birimlerde görev yapmıştır. 1898 yılında Selanik'te Üçüncü Orduya bağlı redif fırkasının kurmay başkanı olarak görevlendirilmiştir. Bu dönemde İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin faaliyetlerine ilgi duymaya başlamış ancak başlangıçta cemiyet içinde aktif bir rol üstlenmemiştir.

1905 yılında binbaşılığa yükselen Cemal Bey, bölgede giderek güçlenen Jön Türk hareketlerinden etkilenmiş ve 1906 yılında Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ne katılmıştır. 1908 yılında gerçekleşen II. Meşrutiyet ilanından sonra İttihat ve Terakkî Cemiyeti içinde önemli bir konuma yükselmiştir. Cemiyet tarafından İstanbul'daki siyasi durumu denetlemek amacıyla gönderilen heyette yer almıştır. Daha sonra kaymakamlığa terfi etmiş ve Heyet-i İslahiyye üyesi olarak Anadolu'da çeşitli görevler üstlenmiştir. 1909 yılında meydana gelen 31 Mart Vakası sırasında İstanbul'a gelerek Hareket Ordusuna katılmış ve olayların bastırılmasında görev almıştır. Olayların ardından Üsküdar mutasarrıflığına getirilmiş ve burada aldığı sert tedbirlerle dikkat çekmiştir.

1909 yılında Adana'da yaşanan olaylar üzerine vali ve askerî kuvvetlerin komutanı olarak bölgeye gönderilen Cemal Bey, burada düzeni sağlamak ve sorumluları cezalandırmak için çalışmalar yürütmüştür. 1910 yılında hastalanarak İstanbul'a dönmüş, 1911 yılında ise Bağdat valiliğine atanmıştır. Bağdat'ta görev yaptığı süre boyunca özellikle Arap milliyetçiliği hareketlerine karşı mücadele etmiştir. 1912 yılında kurulan Gazi Ahmed Muhtar Paşa hükümetiyle çalışmak istemediği için görevinden ayrılmış ve İstanbul'a dönmüştür. Aynı yıl başlayan Balkan Savaşları sırasında gönüllü olarak Konya Redif Fırkası komutanlığını üstlenmiştir.

1913 yılında Enver Bey'in liderliğinde gerçekleştirilen Bâbiâli Baskını'nı destekleyen Cemal Bey, darbenin ardından İstanbul muhafızlığı görevine getirilmiştir. Bu görev sırasında şehirde düzenin sağlanması ve muhalif hareketlerin bastırılması için çeşitli önlemler almıştır. Aynı zamanda kaçakçılıkla mücadele etmiş ve bazı muhalif kişilerin yurtdışına gönderilmesini sağlamıştır. 1913 yılında Edirne'nin yeniden Osmanlı Devleti tarafından alınmasını savunan İttihat ve Terakki grubunun önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Aynı yıl Nafia Nazırlığına getirilmiş, kısa bir süre sonra da Bahriye Nazırı olmuştur.

1914 yılında Fransa'ya gönderilen Cemal Paşa'nın görevi, Osmanlı Devleti ile Fransa arasında bir ittifak kurulmasını sağlamaktır. Ancak bu girişim başarılı olmamıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Osmanlı Devleti savaşa girmiş ve Cemal Paşa hem Bahriye Nazırı hem de Dördüncü Ordu Komutanı olarak görev yapmıştır. İngilizlerin kontrolündeki Mısır'a karşı bir harekât planlayarak Süveyş Kanalı'nı ele geçirmeyi amaçlamıştır.

Cemal Paşa'nın Şam'da bulunduğu dönemde Arap milliyetçiliği hareketleriyle de mücadele ettiği görülmektedir. Bir yandan halkın sorunlarını dinleyerek bölgedeki yönetimi sağlamlaştırmaya çalışırken diğer yandan Arap milliyetçi liderlere karşı sert önlemler almıştır. 1915 ve 1916 yıllarında bazı Arap milliyetçi liderlerin askerî mahkemeler tarafından idam edilmesi bu dönemde yaşanan önemli olaylar arasında yer almaktadır. Aynı dönemde Ermeni tehciri konusunda hükümet ile bazı görüş ayrılıkları yaşadığı da ileri sürülmektedir.

1917 yılında Cemal Paşa Dördüncü Ordu Komutanlığı görevinden ayrılarak İstanbul'a dönmüştür. İstifasından sonra, önce Almanya'ya, daha sonra İsviçre'ye giden Cemal Paşa, burada İttihatçıların yurtdışındaki faaliyetlerinde rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'nde kurulan mahkemeler tarafından gıyabında yargılanmış ve idama mahkûm edilmiştir. Daha sonra Sovyet Rusya'ya giderek Bolşevik yöneticilerle ilişki kurmuş ve Afganistan Emiri Amanullah Han'ın ordusunu modernleştirme teklifini kabul etmiştir. Bu süreçte Mustafa Kemal Paşa ile Bolşevikler arasındaki ilişkilerin gelişmesine de katkı sağlamıştır.

Ancak siyasi gelişmeler ve bazı anlaşmazlıklar sonucunda Cemal Paşa'nın konumu zayıflamıştır. 21 Temmuz 1922 tarihinde Tiflis'te bulunduğu sırada yaverleriyle birlikte suikasta uğrayarak hayatını kaybetmiştir. Cenazesi daha sonra Erzurum'a getirilmiş ve burada defnedilmiştir. Suikastın kimler tarafından gerçekleştirildiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. En yaygın görüş, bu olayın Ermeni örgütleri tarafından düzenlenen suikastlar zincirinin bir parçası olduğudur.

Cemal Paşa, İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin askerî kanadında önemli bir figür olarak kabul edilir. Enver Paşa'dan sonra gelen en etkili isimlerden biri olmuştur. Ancak cemiyetin genel politikaları üzerindeki etkisi Enver Paşa'ya kıyasla daha sınırlı kalmıştır. 1922 yılında yayımlanan "Hatırat: 1913-1922" adlı eseri, dönemin siyasi ve askerî gelişmelerini anlamak açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

ÜçYediDokuz

HÜRRİYET · ADALET · EŞİTLİK · KARDEŞLİK

YENİ NESİL ANALİZ | HAFTALIK GÜNDEM

Bilgi, Yorum, Perspektif... Hepsi Tek Kanalda!

HEMEN ABONE OL!

Youtube@Ücyedidokuz

BİRLİK VE İLERLEME
DÜŞÜNCE DERNEĞİ

BİRDER
AKADEMİ